

La perspectiva vencedora de la *Histoire de la dernière révolte des catalans*. Una crònica exemplaritzant de 1715

Eva Gil i Bel

La *Histoire de la dernière révolte des catalans et du siège de Barcelone*¹ és una relació anònima de la victòria borbònica, publicada a Lió el 1715 i dedicada al duc de Berwick, mariscal al capdavant de les tropes franceses a Espanya durant la Guerra de Successió i heroi francès de la batalla d'Almansa el 1707 i del setge de Barcelona el 1714.

L'objectiu d'aquesta comunicació és presentar aquest document com una font rellevant no sols per a l'estudi de la Guerra de Successió –cal remarcar que s'escriu i s'imprimeix just després d'una victòria que significà la fi de la guerra– sinó com un text que explicita diversos aspectes de rellevància política i cultural. Considerarem, a més, la possible autoria i així com la significació de l'obra d'acord amb el context històric i personal del duc de Berwick.

1. Biblioteca de Catalunya (BC), F. Bon 716. És un volum de petites dimensions, 86 x 144 mm, amb una caixa de 60 x 117 mm, a una columna, relligat en pell marró i en bones condicions de conservació.

Les cròniques de guerra i el setge de Barcelona

Els darrers anys Josep M. Torras i Ribé, Joaquim Albareda i Agustí Alcoberro han publicat diversos treballs sobre la Guerra de Successió a Catalunya i el seu vessant internacional. És prou sabut, doncs, que el conflicte va propiciar una nombrosa bibliografia en l'àmbit internacional. Tal com apunta Agustí Alcoberro,² a més de les gasetes i de les publicacions periòdiques, que ja s'imprimien i circulaven per tota Europa, el setge de Barcelona generà un important debat públic especialment al Regne Unit. D'entre els exemples més representatius i coneguts podem citar *Case of the de Catalans Considered* i *The Deplorable History of the Catalans*, ambdós publicats el mateix 1714 (editats i traduïts per Miquel Strubell el 1992).

Dins la Monarquia Hispànica, les cròniques corresponen a autors de la Corona d'Aragó, borbònics o austriacistes, escrites des de l'exili o inèdites, i aquest fet, posa de manifest una política de desmemòria intencionada a l'entorn del conflicte bèl·lic i el monarca vencedor, Felip V.

Al Principat van publicar-se alguns textos polítics durant el mateix setge, com el *Despertador de Catalunya* i *Crisol de fidelidad*, el 1713, i *Lealtad catalana*, el 1714, a banda dels fullets impresos o pamflets. Com indica el mateix Agustí Alcoberro, possiblement, una gran part de la documentació institucional i personal fou destruïda després de la caiguda de la ciutat.

Les relacions de guerra es documentaven generalment amb les "Relacions oficials" o "Cròniques" finançades pels monarques i els governants i, per tant, implicaven una forta càrrega d'intencionalitat política. Com en les relacions de batalles, el títol incloïa el lloc i la data del fet d'armes, seguidament es mencionava el protagonista i s'explicava l'evolució de les accions bèl·liques, amb les estratègies ben descrites, la fugida de l'enemic i, finalment, un llistat de dades diverses, amb el número de baixes, presoners i d'armament.³

2. Agustí ALCOBERRO, Xavier CAMPRUBÍ i Mireia CAMPDABADAL, eds., "Estudi introductor. Dos impresos testimonis (i actors) del setge de Barcelona de 1713-1714", *Diario del Sitio y defensa de Barcelona i Relación diaria del sitio de Barcelona*. En premsa.

3. Cristina BORREGUERO. "Imagen i propaganda de guerra en el conflicto sucesorio

En aquest cas, la *Histoire de la dernière révolte* s'inscriuria dins d'aquesta modalitat, atès que, a més del relat pròpiament, inclou una sèrie d'anexos amb els llistats corresponents als regiments, als generals premiats i a les baixes en combat.

Els objectius i la finalitat de l'obra

Aquest relat, que té molt de panegíric al duc de Berwick, és també una lloança a les dues figures representatives de la dinastia borbònica, Felip V i, de manera més tangencial, el seu avi Lluís XIV.

La vida i la figura del duc de Berwick (1670-1734) ja ha estat objecte d'estudi per part d'especialistes i més darrerament per Pere Moles, en ocasió de la publicació de les memòries del duc.⁴ Els seus trets rellevants per a l'anàlisi de la *Histoire de la dernière révolte* són aquells detalls biogràfics més específics que el diferencien dins l'àmbit de la cort de Lluís XIV dels seus possibles competidors, tant en mèrits militars com nobiliaris. Aquells trets susceptibles d'afectar l'estabilitat de la seva posició, com serien la condició de fill natural de Jaume II d'Anglaterra, l'entorn en el que va créixer i formar-se —l'exili jacobita— i una fulgurant, i per tant envejable, carrera militar que inicià amb setze anys, participant en la reconquesta de Buda el 1686. Les seves peculiaritats biogràfiques i el seu precoç èxit explicarien la necessitat de mantenir una imatge perenne de fidelitat a la corona francesa i la obligació de mostrar un bon ventall de virtuts i qualitats imprescindibles per exercir el seu rang.

Berwick ingressà el 1691 com a voluntari a l'exèrcit de Lluís XIV, i aconseguí un ascens meteòric gràcies als seus mèrits militars. El 1793 ja el nomenaren tinent general de l'exèrcit francès i durant la Campanya de Flandes alternà amb la *Tropa daurada* dels prínceps de la família reial.

(1700-1713)". *Manuscrits* 21 (2000), p. 95-132. Per un repàs recent dels cronistes borbònics espanyols i catalans: Rosa M. ALABRÚS, *Escrips polítics del segle XVIII, Tom IV: Cròniques de la Guerra de Successió*, Eumo, Vic, 2006, p.12-28.

4. Pere MOLAS, ed., "Estudio introductorio" a *Memorias del duque de Berwick*, Universitat d'Alacant, Alacant, 2007, p. 9-69.

Aquesta relació amb els prínceps francesos va tenir els seus alts i baixos i no sempre resultà fàcil. De vegades es produïen tensions o gelosies a la cort i Berwick no en restava al marge, doncs havia adquirit una fama considerable ben aviat i, a més, era estranger. Al 1703 es nacionalitzà francès i probablement a partir d'aquest moment sent la necessitat de distanciar-se de la implicació activa i directa amb el moviment jacobita.

Més endavant, quan el mateix 1715 esclatà una segona rebel·lió jacobita a Escòcia, aquesta no prosperarà, entre altres motius perquè no va rebre l'assistència esperada per part dels seguidors francesos. Berwick hauria pogut estar, lògicament, un dels representants més implicats però no fou així. Malgrat que sempre recordarà i enyorarà Anglaterra, ja s'ha integrat plenament en la xarxa clientelar de l'aristocràcia francesa. A les seves memòries Berwick exposa que havia desaconsellat aquest alçament enviant un memorial al Pretendent.⁵ Lluís XIV, favorable al moviment jacobita, havia mort uns dies abans de la rebel·lió i el regent, el duc d'Orleans no es mostrà especialment partidari de la causa. Malgrat que la carrera de Berwick havia prosperat sota la protecció del Lluís XIV, la seva mort no li suposà un entrebanc greu, doncs ja gaudia d'una excel·lent reputació militar. Però tot i així li calia refermar la seva imatge com la d'un mariscal victoríós al servei de França, per deixar enrere qualsevol prejudici sobre les seves prioritats i interessos. És per això que és significativa la coincidència cronològica d'aquest fets i circumstàncies i la data de la publicació de l'obra, el mateix 1715. Una clara lloança a la seva acció militar a Barcelona.

D'acord amb les indicacions del propi text, la redacció s'inicia ja al 1714. L'autor fa esment d'episodis succeïts "el darrer any" referint-se a successos de 1713:

recommença avec une nouvelle fureur, au mois de Julliet de l'année dernière, lors qu'après le depart de l'Archiduesse et de l'evacuación d'une partie de Catalogne.

Fets que van tenir lloc l'estiu de 1713.⁶ El llibre surt de la impremta el 1715, moment encara d'exaltació de la victòria de Felip V, esdevinguda

5. Pere MOLAS, "Estudio introductorio", p. 48-50. Berwick refusarà participar-hi al·legant que ara és un mariscal francès.

6. *Histoire de la dernière révolte des catalans et du siège de Barcelone*. p. 2-3. Ho confirma unes línies més avall, a la mateixa p. 3: "*amitie general en date septième Janvier de l'année dernière*".

fa tan sols uns mesos, i la finalitat és clara, una doble legitimació. D'una banda la de Felip V com a rei d'Espanya i particularment dels catalans, i de l'altre la del Mariscal duc de Berwick com el portador d'una victòria definitiva i exemplificadora, que li permetrà rendibilitzar encara més les seves victòries militars en favor del seu prestigi.

Per aconseguir-ho, trobem en el llibre un destacat reforç de la imatge de Berwick en contraposició a la del duc de Populi, a qui substituirà al capdavant del setge de Barcelona. Així, després de la dura actuació de Populi i dels seus incessants bombardejos —que encara que portin la població a la desesperació no resolen la victòria— i feta ja la feina bruta, a Berwick se'l dibuixa com un honorable vencedor: implacable però magnànim, en fer possible una capitulació sense saquejos ni pillatge, segons indica l'autor, mantenint la seva paraula sobre aquest aspecte. S'insistirà al text que no hi ha cap document escrit sobre les negociacions, com un reforç del testimoni sobre el manteniment de la paraula del duc donada als vençuts.

Es pot afirmar, doncs, que la finalitat d'aquesta obra és fonamentalment propagandística al servei del Mariscal. Es fa molt evident quan ho confirma el mateix autor en explicar que l'ha escrita per encàrrec: “la Relation que l'on m'a chargé d'écrire”.⁷

Aquesta propaganda té una clara intencionalitat política. L'autor presenta Berwick com un heroi amb totes les virtuts i qualitats honorables del bon príncep, com en l'antic i essencial sentit de *primus inter pares*. Un eminent home d'armes victoriós i digne d'elogi pel seu prudent comportament davant la victòria, al servei de l'exèrcit de les Dues Corones, descrit en l'*Épître* o dedicatòria com a “Libérateur d'Espagne”.

Una altra de les constants en l'obra és la insistència en la legitimitat monàrquica de Felip V, i el sotmetiment degut del seu poble. Per l'autor, tota la desgràcia que cau sobre els catalans és a causa de la seva obstinació i indocilitat, en no reconèixer l'evidència de la legitimitat d'aquest bon príncep, legítim, per dret i —davant la rebel·lió— guanyador per la superioritat militar. Com apunta la mateixa dedicatòria: “Prince, né pour feire le bonheur de ses sujets, & en être ces délices”.⁸

7. *Histoire de la dernière révolte*, p. 18.

8. *Histoire de la dernière révolte (...)* p. ii.

Sobre l'autoria

L'obra es presenta com anònima, però ja des d'antic va atribuir-se a Anthelme Tricaud de Belmont. Al *Dictionnaire des ouvrages anonymes et pseudonymes*,⁹ obra en tres volums que recull els títols de les publicacions anònimes i pseudònimes franceses anteriors a l'any 1800, hi apareix l'obra, si bé amb un títol simplificat: *Histoire de la révolte des catalans et du siege de Barcelonne (par l'abbé Tricaud de Belmont) Lyon, 1715*.

Sobre Tricaud de Belmont trobem a l'*Annuaire prosopographique*-CTHS de l'*Ecole national des Chartes*, de París, que apareix com a "prieur de Belmont" i "Historien". L'anuari li atribueix els *Essais de littérature pour la connoissance des livres*, (1703), la *Lettre critique sur les ouvrages du tems, ou Gazette litteraire, a madame la comtesse D.M. Par M.L.D.B.* (1703), la *Lettre à madame la comtesse*** ou Contre-critique des auteurs de ce temps*, (1704) *Journal litteraire des mois d'avril et de may*, (1705) i les *Campagnes de Monsieur le Prince Eugène en Hongrie et les Généraux Vénitiens dans la Morée pendant les années 1716 et 1717*, (1718).

A més d'aquestes, d'acord amb el diccionari Barbier i amb diversos diccionaris literaris¹⁰ se li atribueixen unes *Remarques critiques sur [le] Dictionnaire historique de Moreri*, que reedità i publicà a Rotterdam, el 1706, i altres obres de caràcter històric i literari publicades sota el pseudònim Du Perrier.

D'Anthelme Tricaud sabem que va néixer a Bellay, a la Borgonya francesa, el 1671. Era, doncs, un any més jove que Berwick. A París estudià teologia i més endavant fou prior de l'església de Belmont i canonge de l'abadia dominica d'Ainay, a Lió. El 1735 s'oposà fermament a la butlla papal "Unigenitus", desacord que el situaria proper als jansenistes.

9. Antoine A. BARBIER, *Dictionnaire des ouvrages anonymes et pseudonymes: composés, traduits ou publiés en français et en latin, avec les noms des auteurs, traducteurs et éditeurs*, París, 1823, p. 530-531.

10. Jean B. DUMAS, *Histoire de l'Académie des sciences, belles-lettres et arts de Lyon*, Lió, 1839, p. 232-234 i Joseph M. QUÉRARD, *La France littéraire ou dictionnaire bibliographique des savants, historiens et gens de lettres de la France*, París, 1838, vol. IX, p. 552-553.

Això, i algunes opinions poc favorables al Papa van suposar-li serioses discussions amb el Capítol, fins que finalment fou cessat per l'arquebisbe de Lió i es retirà a París, on morí el juliol de 1739. Degut, potser, a una peculiar reconciliació de darrera hora, Tricaud llegà al mateix arquebisbe un gran nombre de volums de la seva reconeguda i abundant biblioteca.¹¹ Al llibre, però, no s'hi esmenta cap autor. Qui signà la dedicatòria al duc de Berwick fou l'impressor, Thomas Amaury. D'aquest en sabem que fou un personatge especialment actiu a Lió entre els anys 1669 i 1725.¹² Lió era un important centre editorial, productor i difusor, amb multitud d'imprentes i amb molta activitat cultural ja des de mitjans del segle XVI. Un variat i important nombre d'obres impreses per Thomas Amaury es troben avui dia distribuïdes arreu d'Europa a biblioteques, llibreters de vell i col·leccionistes.

La mirada borbònica a la derrota catalana

La *Histoire de la dernière révolte* ens mostra, a més, la visió d'una Catalunya en guerra des de la perspectiva estrangera i vencedora, allò que recentment i sovint s'ha anomenat "la mirada de l'altre". L'interès de la perspectiva del vencedor està sobretot en desgranar el discurs historiogràfic d'aquesta victòria.

El missatge intencionat i subjacent en aquesta narració se sustenta sobre dos pilars temàtics. D'una banda, la superioritat militar i moral de l'exèrcit francès, especialment la dels seus càrrecs militars, evidentment per sobre de la dels "rebels" assetjats però, fins i tot, per sobre de la de l'exèrcit espanyol, els propis aliats.

Sobre aquestes bases es plantegen altres constants. Referida als catalans, l'autor utilitza de manera reiterada expressions com "tossuda rebel·lia" o "desesperació", que porta el poble cap a la desgràcia i la derro-

11. Sobre la butlla *Unigenitus* i els jansenistes al regnat de Lluís XIV veure: María RUIZ GIMÉNEZ, "La monarquía borbónica francesa del siglo XVIII: un modelo en crisis" *Manuscritos* 18 (2000), p. 23-28.

12. D'acord amb el catàleg inclòs a: Anthelme TRICAUD, *Campagnes du prince Eugène en Hongrie, et des généraux venitiens dans la Morée*, Lyon, 1718.

ta. Un poble "ignorant" que no sap veure l'avantatge d'acceptar el seu rei legítim, Felip V. També és persistent en el text la idea de la tendència cap a la corrupció dels líders catalans, inclosa la malversació i debilitat moral. D'entre d'ells sols distingeix amb benevolència al General Villarroel, per ser militar de carrera i, de fet, l'únic contendent del setge que l'autor considera a l'alçada. De la resta, en salva moderadament Sebastià de Dalmau i Oller, coronel de cavalleria de l'exèrcit català, sense cap elogi però sense escarnir-lo ni acusar-lo. La pitjor part se l'enduen els generals Rafael Nebot i Josep Moragues, a qui el llibre mostra com uns personatges de poc fiar, fins i tot per al seu propi bàndol.

L'altra idea subjacent és, doncs, que els militars de carrera compleixen honorablement. A més de Berwick, se'ns mostra el virrei i general Starhemberg respectuosos amb els tractats signats, d'Utrecht i el Conveni d'Hospitalet.¹³ Els dirigents austriacistes no de carrera, en canvi, són considerats rebels, mancats d'honorabilitat que responen, per tant, a sentiments i motivacions poc raonables i gens elevades. Així, a més de corruptes, els líders dels "revoltats" se'ns mostren sovint plens d'ingenuïtat i poc intel·ligents, en confiar encara a les acaballes de la guerra en les vagues promeses d'ajut que l'emperador els fa des de Viena.

Quant als catalans com a poble, la idea reiterada sovint és que porten la revolta a la sang com un tret característic i, per tant, són de poc fiar. Alhora, però, l'autor els descriu amb una certa condescendència, en tant que se'ls considera presoners d'uns líders extorquidors que, fins i tot, malversen els bens d'una comunitat per al seu propi interès.

El narrador expressa el seu grau d'indignació més gran quan relata com alguns eclesiàstics, tant d'alt càrrec com de parròquia, exalten els ànims d'un poble furios, portat a engany, sustentant-se en un discurs ple de supersticions i falsos testimonis.

Sobre el paper de Berwick, l'autor hi planteja una comparança amb l'actuació del duc de Populi, a qui no es critica de manera oberta però si veladament. L'estratègia i l'actuació de Berwick és en tot moment més bri-

13. Sobre l'actuació de Starhemberg veure: Josep M. TORRAS I RIBÉ, "El tombant decisiu de la guerra de Successió a Catalunya: evacuació de l'exèrcit imperial i repressió Borbònica (1713)" *Pedralbes*, 23 (2003), p. 253-270.

llant i moralment més elevada, sobretot per l'actitud que aquest pren davant la victòria. Això es remarca al final de la dedicatòria quan s'afirma que aquesta obra està feta per a instruir els altres "de ces grandes regles de modération, qui'ils ne doivent jamais perdre de vûe dans les succès les plus éclatants".¹⁴

L'obra serveix també per aclarir davant l'opinió pública, lectors cultes però no necessàriament erudits, algunes qüestions que podien afectar la honorabilitat de l'actuació de Berwick i dels seus oficials, com són la revolta per les contribucions i els motins de Vilafranca, i sobretot, Vic i Cardona, que van estendre's per tota Catalunya, afirmant que: "Le zel indiscret d'un Commissaire de l'armée d'Espagne donna lieu a cette nouvelle levée de bouclier".¹⁵

S'insisteix sobre el compliment per part de Berwick de les condicions promeses a la capitulació, que l'autor qualifica de magnànimes assenyalant que, al contrari del que afirmaven alguns rumors i gasetes: que Berwick havia taxat cada habitant amb una suma per batalló i una altra per l'artilleria —com si Barcelona hagués estat presa per assalt, en una mena de pillatge— el mariscal no imposà cap taxa, sinó uns impostos necessaris dels que en justifica l'aplicació a la població, atès que eren: "simplement, une suite de la revocation de ses privileges, comme de la suppression de la Douane" i que "l'on y a établi les droits du tabac et de sel".¹⁶

Quant a la qualificació respecte als vençuts, un cop assolida la victòria l'autor es permet una lloança final als assetjats i a la seva valentia:¹⁷

Jamais combat ne fut plus vif que celui-là, & it se passa en cet endroit de part & d'autre, durant près de douze heures, des actions de bravure, au-dessus de toute expression; en effet, il est assez difficile de comprendre comment des Bourgeois, des Ecoliers & des paisans, purent marquer tant de valeur.

Potser s'enalteix així, més encara, la victòria francesa. Sempre és més honorable lluitar contra els valerosos que contra els covards. Però, en general, l'obra tendeix més aviat a menystenir l'enemic. Així, la duresa

14. *Histoire de la dernière révolte*, p. iii.

15. *Histoire de la dernière révolte*, p. 63.

16. *Histoire de la dernière révolte*, p. 302.

17. *Histoire de la dernière révolte*, p. 275.

del setge, més que per la gran habilitat dels resistents, rau en una “indocilitat” intrínseca, incomprendible al sentit comú i, més aviat, fruit de la ignorància.

L'obra segueix amb el lògic enaltiment militar de l'exèrcit francès i amb una detallada descripció de cada acció bèl·lica al llarg de tot el setge. Per il·lustrar aquest relat, en algun moment més feixuc, s'introdueixen alguns episodis que resulten destacables pel seu interès. Un és la visita d'un jove capità provinent del Delfinat, Mr. de Bardonenche, que gosarà sortir de la trinxera per creuar les línies enemigues i visitar Barcelona, la ciutat que tant ha sentit anomenar.¹⁸ L'altre episodi és una extensa descripció de la ciutat¹⁹ que inclou una referència bibliogràfica a Fray Esteban Baños, autor d'una “Historia de los Condes de Barcelona”.

En un discurs més personal de l'autor, destaquen uns comentaris que aquest dedica a la premsa, quan carrega contra els “gazettiers” d'Holanda i es queixa de com aquests inflen les xifres de morts, acusant-los de faltar a la veritat tal com acostumen a fer els “nouvellistes” i –com si fos avui dia– es demana, exclamant-se, si sempre se'ls permetrà d'imposar al públic les seves mentides i si: “ne verrat'on jamais dans les Etats policez, des loix établies contre ceux que si font un art & une profession d'abuser ce public”.²⁰

Francesc de Castellví i la recepció de l'obra

Fins a quin punt l'obra es va difondre, o si aquesta es coneixia a Catalunya, a Espanya i a França es fa difícil d'establir. Pel que fa a Catalunya tenim el testimoni de Francesc de Castellví que havia llegit i la coneixia abastament –*el Anónimo*, com l'anomena despectivament– segons se'n desprèn de les reiterades referències que en fa dins les *Narraciones históricas*. Francesc de Castellví fou capità durant la defensa de Barcelona i el 1749 redactà les *Narraciones*.

18. *Histoire de la dernière révolte*, p. 51-55.

19. *Histoire de la dernière révolte*, p. 147-152.

20. *Histoire de la dernière révolte*, p. 236.

La primera referència directa al llibre és en relació a uns comentaris desfavorables sobre el Cardenal Sala, de sospitosa filiació als ulls de Felip V:

si el autor del libro intitulado *La dernière révolte* hubiera mejor examinado los procederes y piedad de este justo, sabio y prudente prelado no se hubiera propasado a increparle sin otro fundamento que el de su facilidad.²¹

Prèviament i al mateix volum, Castellví introdueix un aclariment relatiu a l'opinió escrita internacional sobre l'actitud de l'arxiduchessa i emperadriu Isabel de Brunswick i els Consellers de Barcelona, amb motiu de la seva partida:

He querido referirlo con extensión por la variedad de supuestas opiniones que se esparcieron por Europa sobre el modo con que se embarcó esta gran princesa.²²

Aquí, vist que coneixia l'obra, es refereix a la duresa amb la que en a la *Histoire* es descriu la resposta dels Consellers²³ quan l'emperadriu els hi anuncia la seva partida:

pour récompense de nôtre zele & de nôtre dévoûement, on nous abandonne dans le temps que nous devons tout esperez de nôtre constance & de nôtre fidelité.

Cal recordar que justament és a ella a qui Castellví remetrà l'original de les *Narraciones históricas*, amb l'esperança fallida de veure'l publicat.

Seguidament Castellví relata –com una anècdota més dins el seu relat– l'episodi, abans esmentat, de Mr. de Bardonenche i descriu el fet seguint pràcticament mot a mot la versió de la *Histoire de la dernière révolte*, però en aquesta ocasió sense anomenar la font.²⁴

Sobre aquest peculiar episodi, cal assenyalar que no apareix referenciat al *Diario del Sitio y defensa de Barcelona*, on sovintegen els relats sobre soldats enemics que creuen les línies, encara que en el cas esmen-

21. FRANCESC DE CASTELLVÍ, *Narraciones históricas*, vol. III, Fundación Elías de Tejada. Madrid, 1997-2002, p. 565.

22. CASTELLVÍ, *Narraciones históricas*, vol. III, p. 542.

23. *Histoire de la dernière révolte*, p. 5.

24. CASTELLVÍ, *Narraciones históricas*, vol. III, p. 642. Referenciat anteriorment per la *Histoire de la dernière révolte*, en la nota 18.

tat no fos per canviar de bàndol. Possiblement –i si l'episodi fos real– a efectes bèl·lics i de propaganda, la confraternització d'oficials entre els dos bàndols no resulti adient per una publicació de propaganda en plena guerra.²⁵

En el quart i darrer volum de les *Narraciones*, s'esmenta l'obra tot sovint i alguna vegada amb força indignació per considerar-la una versió manipuladora.

Finalment, Castellví inclou el testimoni que ofereix la relació francesa sobre l'actitud dels catalans en la defensa del setge, com a mostra del que en deien els autors estrangers.²⁶

Per concloure aquesta primera aproximació crítica a la *Histoire de la dernière révolte* cal remarcar el seu valor documental per la mateixa data d'elaboració, just acabada la guerra. Més enllà de la profusa informació que ofereix sobre dades importants per a la història militar o de la manifesta tendenciositat propagandística de l'obra –comú per altra banda a tota font elaborada en temps de guerra– el relat aporta molta informació sobre diferents aspectes de la mentalitat i cultura de l'època, de la vida en temps de guerra o de com es mirava el món i, sobretot, de com es volia que es mirés.

Per altra banda, l'autoria obviada per l'impressor però atribuïda ben aviat a Tricaud de Belmont planteja altres qüestions prou interessants, per exemple d'on provenen unes dades tant detallades sobre el setge de Barcelona, si coneixia o no aquest domini de Lió la ciutat o en parlava per referències bibliogràfiques. Potser quan se li encarregà l'obra, tal com al mateix autor afirma, se li facilitaren també algunes anotacions? És possible.

D'acord amb les memòries del duc de Berwick, aquest prenia notes detallades de cada un dels seus moviments en campanya. Podria ser, doncs, que el mateix Berwick encarregués a Tricaud, o a l'impressor

25. El jove oficial francès és finalment hostatjat pels comandants catalans, d'acord amb el relat això succeeix a finals d'octubre o principis de novembre de 1713.

26. CASTELLVÍ, *Narraciones históricas*, vol. IV, p. 269. Referenciat per la *Histoire de la dernière révolte* en la nota 17.

Amalury, la narració de la història del setge oferint els seus quaderns de notes, tot i que, possiblement, deurien ser-li massa preuats per deixar-los.

Al capdavant, si aquestes memòries foren dictades o copiades potser no té tanta transcendència, però si que és pot concloure que aquesta obra s'escriu com un acte particular de propaganda. Una publicística personal per il·lustrar els mèrits personals i militars del duc de Berwick, dins d'un marc propagandístic més ampli, el de l'exèrcit i la corona francesa.

En un altre àmbit, l'obra és interessant per acostar-nos a la visió de la ciutat de Barcelona des de l'exterior, com a capital europea. Dins el text poden distingir-se paisatges urbans i podem aventurar què era allò que més cridava l'atenció a l'ull estranger. Hi ha altres aspectes a destacar sobre aspectes culturals, per exemple l'opinió que l'autor manifesta sobre la premsa, contra la inexactitud i la manipulació de les informacions, que són ben significatives, venint d'un text també parcial i subjectiu com el del mateix autor. També, referint-se a altres publicacions arreu d'Europa, el narrador explica què en pensa de la ciència i la medicina i ironitza lacònicament, per exemple, sobre Yvo Gaukes,²⁷ l'autor d'un tractat en el que compara la medicina amb la ciència matemàtica.

Aquest treball està en una fase inicial i forma part de l'estudi preliminar d'una traducció i edició crítica d'aquesta obra que s'està preparant. En aquest sentit seria interessant investigar la relació d'aquests relats o cròniques amb la figura de l'heroi militar i mític, especialment amb la de l'heroi cristià difosa prèviament per Baltasar Gracián²⁸ –vigent o no durant el trànsit dels segles XVII i XVIII– i analitzada per Paul Hazard en relació al pensament europeu d'aquella època²⁹. També es podria relacionar el relat de la *Histoire de la dernière révolte* (...) amb l'evolució de les necessitats de la noblesa, la de sang i la d'espasa, obligada a ascendir en l'escalafó cortesà per mèrits, dins el marc de les transformacions

27. Yvonis GAUKES, *Dissertatio de medicina ad certitudinem mathematicam evehenda*, Amsterdam, 1712.

28. Aurora EGIDO, ed., *“El Héroe” de Baltasar Gracián*, Gobierno de Aragón-Institución Fernando el Católico, Zaragoza, 2001.

29. Paul HAZARD, *La Crisis de la conciencia europea (1680-1715)*, Alianza Editorial, Madrid (1968), 1988.

de l'estat i dels exèrcits que s'estableixen a partir del regnat de Lluís XIV, tal i com apunta, entre d'altres, Hervé Drevillón.³⁰

També caldria veure quines eren les vinculacions de l'autor amb l'impressor i la coincidència d'ambdós en l'elaboració d'una biografia d'Eugeni de Savoia, famós príncep coetani al duc de Berwick, mereixedor d'extensos panegírics i exaltacions heroiques –de caràcter més literari– per autors a la recerca de mecenatge.³¹ En el cas de la *Histoire de la dernière révolte (...)* sembla apuntar-se més aviat el contrari, que sigui el personatge qui cerca un autor.

30. Hervé DREVILLON, *L'impôt du sang: le métier des armes sous Louis XIV*. Tallandier, París, 2006.

31. Agustí ALCOBERRO, "Presència i ecos de l'exili austriacista hispànic a la tercera guerra turca. L'epopeia panegírica de Vicent Díaz de Sarralde (Nàpols, 1718)", *Aguaits* 24-25 (2007), p. 73-96.

